

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Νεοελληνική ποίηση και υπερρεαλισμός»

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΒΕΝΟΥΤΣΟΥ

Εφαρμογή: ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΒΕΝΟΥΤΣΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Νεοελληνική ποίηση και υπερρεαλισμός.

Εφαρμογή σεναρίου

Μαριάννα Βενούτσου

Δημιουργία σεναρίου

Μαριάννα Βενούτσου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

2^ο Γενικό Λύκειο Αχαρνών

Χρονολογία

Από 03-10-2013 έως 14-10-2013.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

4 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, αίθουσα προβολών.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του παρόντος σεναρίου, τόσο η εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας. Οι ομάδες, μετά από πρόταση των μαθητών, διατηρήθηκαν ως προς τη σύνθεσή τους ίδιες με εκείνες που είχαν διαμορφωθεί και κατά την προηγούμενη σχολική χρονιά, κατά τη διδασκαλία και άλλων μαθημάτων, δεδομένου ότι η σύνθεση της τάξης δεν άλλαξε, στο μεγαλύτερο μέρος της, ως Γ΄ Λυκείου. Κάτι τέτοιο είχε ως πλεονέκτημα την εξοικονόμηση πολύτιμου χρόνου, αφού οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες των οποίων τα μέλη γνώριζαν και δεν χρειάστηκε η εκ νέου διαμόρφωση ομάδων. Βασική παράμετρος ήταν η ύπαρξη σε κάθε ομάδα ενός τουλάχιστον μαθητή εξοικειωμένου με τις νέες τεχνολογίες. Ωστόσο, όπως αποδείχθηκε, όλοι οι μαθητές γνώριζαν πολύ καλά τις βασικές λειτουργίες του Η/Υ.

Επιπλέον, οι μαθητές γνώριζαν το ηλεκτρονικό περιβάλλον του ιστολογίου από σχετική παρουσίαση που τους είχε γίνει πριν την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου, και ήταν πλήρως εξοικειωμένοι με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word), με το λογισμικό δημιουργίας παρουσιάσεων (Powerpoint) και με τη χρήση των δυνατοτήτων του διαδικτύου (Internet), όσον αφορά στην αναζήτηση και αξιοποίηση του προσφερόμενου διαδικτυακού υλικού.

Τέλος, δεν παρουσιάστηκε κανένα πρόβλημα όσον αφορά στη διαθεσιμότητα του εργαστηρίου πληροφορικής του σχολείου, όπου χρησιμοποιήθηκαν έξι Η/Υ, όσοι και οι ομάδες, ενώ υπήρξε και η δυνατότητα χρήσης ηχείων. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε και ο βιντεοπροβολέας για την παρουσίαση που έλαβε χώρα κατά την 1^η ώρα εφαρμογής του σεναρίου.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαριάννα Βενούτσου, Νεοελληνική ποίηση και υπερρεαλισμός, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εφαρμογή του παρόντος σεναρίου έγινε κατά την αρχή της σχολικής χρονιάς 2013-2014. Διδάχθηκε ως εισαγωγικό σενάριο στην 1^η ενότητα του σχολικού εγχειριδίου της *Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Γ΄ Λυκείου, η οποία καλύπτει τη μεταπολεμική ποίηση. Συγκεκριμένα, το σενάριο είχε ως στόχο να γνωρίσουν οι μαθητές τόσο τον υπερρεαλισμό όσο και τον υπερρεαλισμό στη μεταπολεμική ποίηση –τον νεοϋπερρεαλισμό, όπως αναφέρεται στο σχολικό εγχειρίδιο.

Οι μαθητές μελέτησαν ποιητικά κείμενα στα οποία εντοπίζεται η υπερρεαλιστική γραφή και τα οποία είναι ανθολογημένα στην πλειοψηφία τους στο σχολικό εγχειρίδιο της *Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* Γενικής Παιδείας της Γ΄ Λυκείου. Με τη μελέτη των ποιημάτων αυτών, στόχος ήταν να εντοπίσουν βασικά στοιχεία του λογοτεχνικού κινήματος του υπερρεαλισμού, όπως η τολμηρή εικονοποιία, η απουσία πολλών σημείων στίξης, η αποδέσμευση από τη λογική και η κυριαρχία της φαντασίας και του ονειρικού στοιχείου. Επιπλέον, προβληματίστηκαν για τη λειτουργία των παραπάνω στοιχείων στα ποιήματα που μελέτησαν.

Για την εξέταση όλων των παραπάνω, ανατέθηκαν στους μαθητές ομαδικές δραστηριότητες, προκειμένου να αξιολογηθεί ο βαθμός συνεργασίας όλων και η συνεισφορά του κάθε μέλους στην ομάδα. Παράλληλα, εκτός από την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, χρησιμοποιήθηκε και η μετωπική, κυρίως κατά την πρώτη ώρα εφαρμογής του σεναρίου, οπότε οι μαθητές ήρθαν σε μία πρώτη επαφή με τον υπερρεαλισμό, όχι μόνο στην ποίηση, αλλά και σε άλλες μορφές τέχνης και ειδικότερα στη ζωγραφική.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου στην τάξη στόχος ήταν οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με τον υπερρεαλισμό, να γνωρίσουν ορισμένα –λόγω της σύντομης διάρκειας του σεναρίου– χαρακτηριστικά του και να αποκτήσουν τις δεξιότητες εκείνες που τους είναι απαραίτητες για να αναγνωρίζουν ένα υπερρεαλιστικό ποιητικό κείμενο και να το σχολιάζουν.

Τα κείμενα που επιλέχθηκαν προέρχονται κυρίως από το σχολικό εγχειρίδιο της *Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* Γενικής Παιδείας της Γ΄ Λυκείου, κάτι που είχε ως πλεονέκτημα, αφενός, την άμεση πρόσβαση στα κείμενα που δόθηκαν στους μαθητές προς μελέτη και αφετέρου, την εξοικονόμηση πολύτιμου χρόνου από τη διδάσκουσα, η οποία δεν χρειάστηκε να μοιράσει φωτοαντίγραφα των ποιητικών κειμένων με τα οποία θα εργάζονταν οι ομάδες μαθητών.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί πως με την εργασία σε ομάδες δόθηκε στους μαθητές η ευκαιρία για πολύτιμη ανταλλαγή απόψεων και για τη διαμόρφωση κλίματος οικειότητας και συνεργασίας. Άλλωστε, η ένταξη των εφαρμογών του Η/Υ στην εκπαιδευτική διαδικασία κατέστησε το μάθημα πιο ελκυστικό και οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με τους νέους γραμματισμούς.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να κατανοήσουν πως ο υπερρεαλισμός ως κίνημα επηρέασε και άλλες μορφές τέχνης (π.χ. ζωγραφική), προβάλλοντας την απελευθέρωση της φαντασίας στην απεικόνιση του κόσμου,
- να αντιληφθούν πως ο υπερρεαλισμός αναδεικνύει την ύπαρξη του ονειρικού στοιχείου παράλληλα με την υπαρκτή πραγματικότητα, την υπέρβαση του

κόσμου μας με τη βοήθεια της φαντασίας και ότι όλα τα παραπάνω αποτελούν μια αντίληψη που ίσως κυριαρχεί στους υπερρεαλιστές και ως στάση ζωής.

Γνώσεις για τη γλώσσα/λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν το κίνημα του υπερρεαλισμού και τα βασικότερα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα στην ποίηση, όπως είναι η ακατάστατη στίξη, η εικοναπλαστική φαντασία, η απουσία λογικής, μέσω της φυγής από την πραγματικότητα,
- να κατανοήσουν γιατί ο λογοτέχνης και πιο συγκεκριμένα ο ποιητής καταφεύγει στον υπερρεαλισμό, τι θέλει να πετύχει και να προσδώσει στο κείμενό του.

Γραμματισμοί

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να μπορούν να αναγνωρίζουν, ως ικανοί αναγνώστες, την υπερρεαλιστική γραφή σε ένα ποιητικό κείμενο,
- να είναι σε θέση να εντοπίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά ενός υπερρεαλιστικού ποιητικού κειμένου και να σχολιάζουν τη λειτουργία τους στην πρόσληψή του από τους αναγνώστες.

Διδακτικές πρακτικές

Στο παρόν σενάριο αξιοποιήθηκε τόσο η μετωπική όσο και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Με την εργασία σε ομάδες, κατά τη διάρκεια της οποίας η εκπαιδευτικός είχε διακριτικό ρόλο, επεμβαίνοντας όποτε αυτό ήταν αναγκαίο, επιτεύχθηκε η καλλιέργεια κλίματος οικειότητας και η πολύτιμη συνεργασία των μαθητών, μέσω της γόνιμης ανταλλαγής απόψεων, ιδεών και πληροφοριών. Η ανακαλυπτική-διερευνητική μάθηση, μέσω της ερμηνείας των λογοτεχνικών κειμένων ή της αναζήτησης, κριτικής επιλογής και αξιοποίησης πληροφοριών μέσω

του διαδικτύου, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα αυτενέργειας των μαθητών, προσέθεσαν στο σενάριο επιπλέον διδακτική αξία. Κατά τη διάρκεια της μετωπικής διδασκαλίας, η εκπαιδευτικός κατήθυνε τη συζήτηση προς την κατάκτηση των στόχων που είχαν τεθεί, αλλά ο ρόλος της υπήρξε καθοδηγητικός και συμβουλευτικός, καθώς δόθηκε η ευκαιρία στους μαθητές να εκφράσουν ιδέες ή απορίες και να απολαύσουν τα οφέλη του διδακτικού διαλόγου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το θέμα του σεναρίου είναι συμβατό με το σχολικό εγχειρίδιο της *Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Γ΄ Λυκείου, στο οποίο ανθολογούνται υπερρεαλιστικά ποιητικά κείμενα, όπως του Μ. Σαχτούρη και του Ν. Βαλαωρίτη. Ο εκπαιδευτικός καλείται να διδάξει πολλά από αυτά κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Βέβαια, το σχολικό βιβλίο, στο εισαγωγικό του σημείωμα (9-10) ονομάζει την ποίηση των προαναφερθέντων ποιητών νεοϋπερρεαλιστική, εντοπίζοντας διαφορές από τον υπερρεαλισμό ως προς τη χρήση της γλώσσας και την απαισιόδοξη μάλλον στάση απέναντι στη ζωή: οι μεταπολεμικοί λογοτέχνες που υιοθετούν τον υπερρεαλισμό αντιτάσσουν, στην αισιοδοξία των υπερρεαλιστών ποιητών, την τραγική πραγματικότητα την οποία βιώνουν. Στο παρόν σενάριο, όμως, οι μαθητές μελέτησαν άλλα χαρακτηριστικά που είναι κοινά μεταξύ του υπερρεαλισμού και του νεοϋπερρεαλισμού και κατανόησαν, σε έναν ικανοποιητικό βαθμό, το πνεύμα του κινήματος που επηρέασε και τους έλληνες ποιητές.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται άμεσα με την ύλη του μαθήματος της *Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Γ΄ Λυκείου, καθώς οι μαθητές διδάσκονται ποιητικά κείμενα μεταπολεμικών λογοτεχνών επηρεασμένων από το ρεύμα του υπερρεαλισμού, πολλά από τα οποία ανθολογούνται στο σχολικό βιβλίο. Έτσι, οι μαθητές, γνωρίζοντας

καλύτερα τα χαρακτηριστικά του εν λόγω λογοτεχνικού ρεύματος και αποκτώντας τη δεξιότητα να εντοπίζουν τον υπερρεαλισμό στα ποιητικά κείμενα, ήταν σε θέση να κατανοήσουν καλύτερα το πνεύμα των υπερρεαλιστικών κειμένων που μελέτησαν. Πρέπει εδώ να σημειωθεί πως σύμφωνα με τα ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ του μαθήματος (ΦΕΚ 1064/2004- Αριθμ. 63803/Γ2) οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου διδάσκονται λογοτεχνικά κείμενα που ανθολογούνται μόνο στο παραπάνω σχολικό εγχειρίδιο και δεν ισχύουν οι θεματικές ενότητες, όπως στο αντίστοιχο μάθημα της Α΄ Λυκείου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του σεναρίου αξιοποιήθηκαν οι Νέες Τεχνολογίες. Η εξοικείωση των μαθητών με τα ανοικτά περιβάλλοντα μάθησης, η απόκτηση ικανοτήτων ως προς την επιλογή, χρήση και αξιολόγηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, η ικανότητα παραγωγής γραπτού λόγου μέσω του περιβάλλοντος του επεξεργαστή κειμένου ή του λογισμικού δημιουργίας παρουσιάσεων (Word, PowerPoint) είναι μερικά από τα οφέλη που προέκυψαν από τη δημιουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Η ανάρτηση των εργασιών των μαθητών στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του ιστολογίου, το οποίο λειτουργεί ως εικονικός χώρος συνάντησης, συνεργασίας, ανταλλαγής απόψεων και ανατροφοδότησης, προσέδωσε στο σενάριο επιπλέον διδακτική αξία.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΛ Β΄ Λυκείου:

Ανδρέας Εμπειρικός, [«Τρία αποσπάσματα»](#)

ΚΝΛ Γ΄ Λυκείου:

Νάνος Βαλαωρίτης, [«Μικρός θρήνος»](#)

Επαμεινώνδας Χ. Γονατάς, [«Η Άνοιξη»](#)

Έκτωρ Κακναβάτος, [«Ωρα δειλινή»](#)

Δ.Π. Παπαδίτσας, [«Βλαδίμηρε»](#)

Μίλτος Σαχτούρης, [«Η Αποκριά»](#)

Μίλτος Σαχτούρης, [«Ο στρατιώτης ποιητής»](#)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Ιστοσελίδες

[Επίσημος ιστοχώρος για τον Νίκο Εγγονόπουλο](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1^η ώρα (αίθουσα προβολών)

Κατά την πρώτη διδακτική ώρα μαθητές και εκπαιδευτικός μετέβησαν στην αίθουσα προβολών του σχολείου, στην οποία υπήρχε δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο. Σε αυτήν τη φάση ο στόχος ήταν διπλός: αφενός, η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών της Γ΄ Λυκείου και αφετέρου, η πρώτη επαφή με το θέμα του σεναρίου.

Για την ώρα αυτή χρειάστηκε ένας φορητός Η/Υ, ο οποίος συνδέθηκε με το διαδίκτυο, και ένας βιντεοπροβολέας, προκειμένου οι μαθητές να μπορούν να παρακολουθούν ό,τι εμφανιζόταν στην οθόνη του Η/Υ. Την ώρα αυτή κυριάρχησε η μετωπική διδασκαλία, στην οποία, όμως, η εκπαιδευτικός διαδραμάτισε ρόλο διακριτικό, αφήνοντας περιθώρια πρωτοβουλίας στους μαθητές, αλλά και καθοδηγητικό, όταν χρειάστηκε, προκειμένου οι μαθητές να προσεγγίσουν τους επιθυμητούς στόχους.

Η πρώτη επαφή με το ρεύμα του υπερρεαλισμού έγινε μέσω μιας άλλης μορφής τέχνης και συγκεκριμένα της ζωγραφικής. Κάτι τέτοιο επιτεύχθηκε με τη μετάβαση στον [επίσημο ιστοχώρο του Νίκου Εγγονόπουλου](#) και συγκεκριμένα με την παρουσίαση στους μαθητές μέρους του [ζωγραφικού του έργου](#).

Με αυτήν την παρουσίαση οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν την ύπαρξη επίσημων ιστοχώρων ελλήνων λογοτεχνών, ενώ ανακάλυψαν πως ο Ν. Εγγονόπουλος, του οποίου κείμενα μελέτησαν κατά τη διάρκεια των επομένων ωρών, υπήρξε και εξαιρετος ζωγράφος, εκτός από ποιητής. Επιπλέον, έδειξαν ενδιαφέρον

κατά τη διάρκεια παρουσίασης των ζωγραφικών έργων του Ν. Εγγονόπουλου, κάτι που οφείλεται προφανώς και στη δυνατότητα οπτικοποίησης των συναισθημάτων ή των σκέψεων και των ιδεών μέσω της ζωγραφικής.

Κατά τη διάρκεια της περιήγησης στον ιστοχώρο του Ν. Εγγονόπουλου ένας εκ των μαθητών παρατήρησε πως οι πίνακες που προβλήθηκαν του φαίνονται πολύ οικείοι, διότι κοσμούν διάφορα σχολικά εγχειρίδια, κάτι που έκανε και κάποιους συμμαθητές του να συμφωνήσουν μαζί του.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους μαθητές να επισημάνουν σε πολλούς από τους ζωγραφικούς πίνακες που παρατήρησαν την κυριαρχία της φαντασίας, την υπέρβαση της πραγματικότητας και της λογικής, ώστε να έρθουν σε επαφή με ένα από τα χαρακτηριστικά του υπερρεαλισμού. Σχεδόν όλοι οι μαθητές εντόπισαν το παραπάνω χαρακτηριστικό και υπέδειξαν συγκεκριμένους πίνακες οι οποίοι είχαν ήδη προβληθεί και στους οποίους φαινόταν περισσότερο αυτή η κυριαρχία της φαντασίας. Μάλιστα θεωρήθηκε αναγκαίο, πάντα με τη βοήθεια της σύνδεσης στο διαδίκτυο, να μεταβούμε εκ νέου στους πίνακες εκείνους του Ν. Εγγονόπουλου στους οποίους εντοπίστηκαν υπερρεαλιστικά στοιχεία, προκειμένου να εντοπίσουν οι μαθητές το στοιχείο εκείνο που θεωρούν πως καταδεικνύει την υπέρβαση της λογικής. Πολλοί μαθητές θέλησαν να συμμετάσχουν στη συζήτηση, η οποία στάθηκε αφορμή ώστε να εκφράσουν τις απόψεις τους και οι πλέον διστακτικοί μαθητές.

Έπειτα, ζητήθηκε από τους μαθητές να δώσουν τη δική τους ερμηνεία για την επιλογή του καλλιτέχνη να αποδώσει τη σκέψη του ή τα συναισθήματά του με τρόπο που αντιβαίνει στην πραγματικότητα. Κάποιοι μαθητές υποστήριξαν πως ο καλλιτέχνης θέλησε να αποδώσει με τον πλέον ζωντανό και παραστατικό τρόπο τα συναισθήματά του, ενώ κάποιοι άλλοι απέδωσαν την επιλογή του υπερρεαλισμού στην επιθυμία απελευθέρωσης από τις δεσμεύσεις και συμβάσεις που κάποιες φορές ακολουθεί η τέχνη. Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως η άποψη αυτή εκφράστηκε από δύο μαθητές, οι οποίοι ασχολούνται με τη τέχνη και ειδικότερα με τη μουσική.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων είκοσι λεπτών της ώρας, οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με τον υπερρεαλισμό στον ποιητικό λόγο. Συγκεκριμένα, τους μοιράστηκαν φωτοαντίγραφα με τα «Τρία αποσπάσματα» του Ανδρέα Εμπειρικού, πιο χαρακτηριστικού, ίσως, εκπροσώπου του υπερρεαλισμού στην Ελλάδα. Πρόκειται για ποιητικό κείμενο που ανθολογείται στο σχολικό εγχειρίδιο της νεοελληνικής λογοτεχνίας της Β΄ Τάξης του Λυκείου. Σε αυτό το σημείο δύο-τρεις μαθητές, που την προηγούμενη σχολική χρονιά ήταν σε άλλο τμήμα, ανέφεραν πως το συγκεκριμένο ποιητικό κείμενο το είχαν διαβάσει και σχολιάσει στην Α΄ Λυκείου. Οι υπόλοιποι μαθητές το έβλεπαν για πρώτη φορά. Αφού υπήρχε διαθέσιμος χρόνος, διαβάστηκαν στην τάξη και τα τρία αποσπάσματα, μολονότι μπορούσαν να μελετηθούν και χωριστά, λόγω της νοηματικής τους αυτοτέλειας.

Η ανάγνωση έγινε στην τάξη μεγαλόφωνα από την εκπαιδευτικό που εφάρμοσε το σενάριο, προκειμένου να βοηθηθούν οι μαθητές, κατά κάποιον τρόπο, στην πρόσληψή και την ερμηνευτική του προσέγγιση. Αμέσως μετά την ανάγνωση του ποιητικού κειμένου του Ανδρέα Εμπειρικού, ένας μαθητής επισήμανε τη δυσκολία που παρουσιάζει αυτό στην κατανόηση, και ειδικότερα το πρώτο απόσπασμα. Με αφορμή αυτήν την επισήμανση του μαθητή, δόθηκε η ευκαιρία να ρωτήσει η εκπαιδευτικός τους υπόλοιπους *κατά πόσο μπορούσαν να εντοπίσουν στα κείμενα τυχόν εικόνες, μεταφορές ή παρομοιώσεις, στις οποίες υπάρχει έντονο το ονειρικό στοιχείο και η φαντασία*. Οι μαθητές εύκολα εντόπισαν κυρίως στο πρώτο και το δεύτερο απόσπασμα τέτοιες εικόνες, υποστηρίζοντας ταυτόχρονα πως πρόκειται για εικόνες που δεν μπορούν να είναι πραγματικές, αφού αντιβαίνουν στη λογική και ως εκ τούτου δεν πρόκειται για εικόνες που συνήθως συναντώνται σε άλλα ποιητικά κείμενα άλλων ποιητών. Έχοντας δει στο πρώτο μισό αυτής της διδακτικής ώρας τους υπερρεαλιστικούς ζωγραφικούς πίνακες του Ν. Εγγονόπουλου, κάποια μαθήτρια συμπλήρωσε πως οι συγκεκριμένες εικόνες που χρησιμοποιεί ο Εμπειρικός μπορεί να είναι φανταστικές και ονειρικές, αλλά παράλληλα τόσο δυνατές και παραστατικές, όπως αρμόζει στον υπερρεαλισμό.

Σε αυτό το σημείο παρενέβη η εκπαιδευτικός και, συνοψίζοντας τις απόψεις των μαθητών, επεσήμανε πως πρόκειται για αυτό που συνήθως χαρακτηρίζουμε ως τολμηρή εικονοποιία. Ακολούθως, ρώτησε τα παιδιά αν έχουν κατανοήσει το θεματικό κέντρο των τριών αποσπασμάτων που διάβασαν. Οι περισσότεροι υποστήριξαν πως με μια δεύτερη ματιά κατανόησαν τον θεματικό πυρήνα του δεύτερου και τρίτου αποσπάσματος, όμως δυσκολεύονται να κατανοήσουν το πρώτο απόσπασμα, στο οποίο, όπως ανέφεραν, εντόπιζαν το ονειρικό στοιχείο πιο έντονο. Σε αυτό το σημείο, δύο μαθήτριες προσπάθησαν να ερμηνεύσουν το πρώτο απόσπασμα, δίνοντας διαφορετικές ερμηνείες η καθεμιά, οι οποίες φάνηκαν εξίσου πειστικές στην υπόλοιπη τάξη. Τελικά, όλοι συνειδητοποίησαν μετά από αυτή τη συζήτηση πως ο υπερρεαλισμός και οι τολμηρές εικόνες και μεταφορές δεν ερμηνεύονται πάντα εύκολα, όμως καθιστούν το ποίημα τόσο ελκυστικό.

Ας επισημανθεί πως κατά τη διάρκεια της παραπάνω συζήτησης οι απόψεις των μαθητών καταγράφονταν στον πίνακα, προκειμένου όλοι να ανατρέχουν εκεί για να βλέπουν ότι ειπώθηκε στην τάξη σχετικά με την προσπάθεια ερμηνείας του ποιήματος.

Στο τέλος αυτής της διδακτικής ώρας, κατά τη διάρκεια της οποίας η πλειοψηφία των μαθητών κινητοποιήθηκε και εκφράστηκε, επιτεύχθηκε ο στόχος της συνειδητοποίησης πως στην υπερρεαλιστική ποίηση, πέρα από την τάση υπέρβασης της πραγματικότητας, συνηθίζεται η τολμηρή εικονοπλαστική φαντασία.

2^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Κατά τη 2^η διδακτική ώρα αξιοποιήθηκε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Καθώς οι μαθητές στο σύνολό τους, εκτός από λίγους που προέρχονταν από άλλο τμήμα, είχαν εργαστεί και κατά το προηγούμενο σχολικό έτος σε ομάδες, στο πλαίσιο διδασκαλίας άλλων μαθημάτων αλλά και του μαθήματος της ερευνητικής εργασίας, ζήτησαν οι ίδιοι να διατηρηθεί η σύσταση των ομάδων όπως ήταν και στο παρελθόν, κάτι που έγινε δεκτό, με εξαίρεση ελάχιστες παρεμβάσεις που αφορούσαν στους

μαθητές που τη φετινή χρονιά εντάχθηκαν στο τμήμα· επισημάνθηκε όμως πως πρέπει ένας τουλάχιστον από την ομάδα να γνωρίζει τον χειρισμό συγκεκριμένων προγραμμάτων του Η/Υ.

Οι ομάδες ήταν τετραμελείς και οι μαθητές, έχοντας την εμπειρία της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, συνεννοήθηκαν μόνοι τους για τον ρόλο που θα αναλάμβανε κάθε μέλος. Έτσι, ο ταχύτερος συνήθως στην πληκτρολόγηση των κειμένων έγινε ο γραμματέας, κάποιος άλλος ο συντονιστής κλπ.

Η εκπαιδευτικός ζήτησε από τους μαθητές να τηρούν ατομικό και ομαδικό φάκελο, στον οποίο θα κατέγραφαν όλα όσα συντελούνταν κατά τη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου, προκειμένου να είναι καλύτερα οργανωμένοι, κάτι, όμως, που στην πραγματικότητα δεν συνέβη.

Σημειώνεται πως προκειμένου να εξοικειωθούν οι ομάδες με το ηλεκτρονικό περιβάλλον του ιστολογίου στο οποίο θα γινόταν η ανάρτηση των εργασιών τους, είχε γίνει σχετική επίδειξη στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου, πριν την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου.

Κατά τη διάρκεια αυτής της διδακτικής ώρας, εκπαιδευτικός και μαθητές μετέβησαν στην αίθουσα του εργαστηρίου πληροφορικής του σχολείου, κάτι για το οποίο οι μαθητές ανυπομονούσαν, καθώς, όπως υποστήριζαν, ήταν η πρώτη φορά που χρησιμοποιούσαν το εργαστήριο για το μάθημα της λογοτεχνίας. Οι μαθητές ενημερώθηκαν πως θα εργάζονταν ομαδοσυνεργατικά και έτσι τοποθετήθηκαν μέσα στον χώρο ανά ομάδες. Συνολικά, χρησιμοποιήθηκαν έξι Η/Υ, ένας για κάθε ομάδα.

Στη συνέχεια, μοιράστηκαν τα φύλλα εργασίας, τα οποία περιείχαν κοινές δραστηριότητες για όλες τις ομάδες, με διαφορετικά κείμενα αναφοράς, τα οποία υπήρχαν στο σχολικό τους εγχειρίδιο. Στόχος ήταν να καταλήξουν όλοι οι μαθητές στα ίδια συμπεράσματα για τα χαρακτηριστικά του υπερρεαλισμού, έχοντας ως αφετηρία διαφορετικά κείμενα.

Συγκεκριμένα, τα ποιητικά κείμενα τα οποία δόθηκαν προς μελέτη ήταν τα ακόλουθα: [«Η Αποκρία»](#) και [«Ο στρατιώτης ποιητής»](#) του Μίλτου Σαχτούρη στην

πρώτη και δεύτερη ομάδα, η [«Ωρα δειλινή»](#) του Εκτ. Κακναβάτου και η [«Η Άνοιξη»](#) του Ε.Χ. Γονατά στην τρίτη και τέταρτη ομάδα και, τέλος, ο [«Μικρός θρήνος»](#) του Ν. Βαλαωρίτη και το ποίημα με τίτλο [«Βλαδίμηρε»](#) του Δ.Π. Παπαδίτσα στις δύο τελευταίες ομάδες.

Αμέσως οι μαθητές άρχισαν να διαβάζουν τα ποιήματα που τους δόθηκαν και μετά από λίγα λεπτά άρχισαν να απαντούν στο πρώτο ερώτημα του φύλλου εργασίας. Κατά τη διάρκεια της εργασίας σε ομάδες, δεν υπήρξε παρέμβαση της εκπαιδευτικού, εκτός από τις περιπτώσεις που οι ίδιες οι ομάδες ζήτησαν διευκρινίσεις. Οι μαθητές συνεργάστηκαν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό και οι απορίες που εξέφρασαν ή οι διευκρινίσεις που ζήτησαν ήταν ελάχιστες. Αντάλλαξαν απόψεις μεταξύ τους και μπόρεσαν εύκολα να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά του υπερρεαλιστικού ποιήματος που είχαν αναλάβει και να σχολιάσουν τόσο τα συναισθήματα που αυτό εκφράζει όσο και τη λειτουργία του υπερρεαλιστικού στοιχείου σε καθένα από αυτά.

Συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός ζήτησε από τις ομάδες να εξετάσουν την εικονοπλαστική δύναμη των προς μελέτη ποιημάτων και την ανάγκη του εκάστοτε ποιητή να υπερβεί την πραγματικότητα, διαρρηγνύοντας τα όρια της λογικής, και να σχολιάσουν τι ακριβώς προσδίδεται στο ποίημα, αν δηλαδή το ποιητικό κείμενο γίνεται πιο ενδιαφέρον, καθώς εξάπτει τη φαντασία του αναγνώστη, αν γίνεται πιο δύσκολο στην πρόσληψη και την ερμηνευτική του προσέγγιση, πιο παραστατικό ή πιο ελεύθερο στην ερμηνεία του κ.ά. Επιπλέον, οι μαθητές κλήθηκαν να παρατηρήσουν τη στίξη των ποιημάτων που τους δόθηκαν και να οδηγηθούν σε έναν πρώτο προβληματισμό για το αν και κατά πόσο η προσπάθεια των υπερρεαλιστών ποιητών για απελευθέρωση της φαντασίας επιτυγχάνεται όχι μόνο μέσω των τολμηρών εικόνων, αυτών δηλαδή που αντιβαίνουν στη λογική και την πραγματικότητα, αλλά και μέσω της απουσίας σχεδόν των σημείων στίξης.

Οι περισσότερες ομάδες κατανόησαν το περιεχόμενο του ερωτήματος του φύλλου εργασίας, ενώ μόνο η Β' και Στ' ομάδα ζήτησε κάποιες επιπλέον διευκρινίσεις, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα τα ζητούμενα της 1^{ης}

δραστηριότητας. Οι ίδιοι οι μαθητές ζήτησαν να καταγράψουν την απάντησή τους σε ένα αρχείο Word, και όχι PowerPoint, όπως ζητούσε η δραστηριότητα, καθώς υποστήριξαν ότι το περιβάλλον του Word τούς είναι περισσότερο οικείο. Εξαίρεση αποτέλεσε η ομάδα Ε', η οποία κατέγραψε την απάντησή της στο περιβάλλον του λογισμικού δημιουργίας παρουσιάσεων, όπως ακριβώς ζητούνταν στο φύλλο εργασίας.¹

Πρόβλημα αντιμετώπισε η Α' ομάδα, καθώς ο Η/Υ τον οποίο χρησιμοποίησε δεν είχε εγκατεστημένη την ελληνική γλώσσα. Έγινε προσπάθεια να χρησιμοποιηθεί κάποιος άλλος Η/Υ αλλά, λόγω παλαιότητας, αυτός δεν είχε την απαιτούμενη ταχύτητα προκειμένου να εργαστεί η ομάδα. Οι υπόλοιποι Η/Υ, λίγοι σε αριθμό, χρειάζονταν αναβάθμιση και προσωρινά είχαν τεθεί εκτός λειτουργίας. Κάποιοι μαθητές της εν λόγω ομάδας πρότειναν να απαντήσουν στην πρώτη ερώτηση του φύλλου εργασίας γράφοντας σε greeklish, αλλά τελικά συμφώνησαν να παραδώσουν την εργασία τους σε χειρόγραφη μορφή.² Λόγω αυτού του τεχνικού προβλήματος, οι μαθητές της ομάδας αυτής δεν μπόρεσαν να δημιουργήσουν υπερσυνδέσμους στο κείμενό τους. Για τον λόγο αυτό, μόλις ολοκλήρωσαν και παρέδωσαν την εργασία τους σε χειρόγραφη μορφή, θέλησαν να περιηγηθούν στο διαδίκτυο και να βρουν εικόνες σχετικές με τη θεματολογία του ποιήματος που μελέτησαν, απαντώντας έτσι και στο δεύτερο μέρος της 1^{ης} δραστηριότητας του φύλλου εργασίας. Αποθήκευσαν τις εικόνες στο δικό τους USB, το οποίο και μου παρέδωσαν στο τέλος της διδακτικής ώρας.³

Ας σημειωθεί εδώ πως οι ομάδες δεν αντιμετώπισαν προβλήματα σε γενικές γραμμές και εργάστηκαν με προθυμία και προσήλωση. Παρά ταύτα, χρειάστηκε να τους γίνει υπενθύμιση του τρόπου με τον οποίον γίνονται οι υπερσύνδεσμοι.

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο omada_e_2_didaktiki_vra.ppt.

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο omada_a_2_didaktiki_vra.tif.

³ Βλ. ό.π. το αρχείο image_1.jpg και image_2.jpg.

Μεγαλύτερο πρόβλημα αντιμετώπισε η ομάδα Δ', την οποία βοήθησα με τους υπερσυνδέσμους των εικόνων στο κείμενο που δημιούργησαν.⁴

Επιπλέον, η ομάδα Στ' ανάλωσε ένα μεγάλο μέρος του διαθέσιμου χρόνου –κάνοντας κακή διαχείρισή του– στον εντοπισμό εικόνων που θα πλαισίωναν το κείμενό της, με αποτέλεσμα να μην προλάβει να τελειώσει την εργασία της μέσα στο πλαίσιο της διδακτικής ώρας και ζήτησε να χρησιμοποιήσει και το διάλειμμα.⁵

Όπως οι ίδιοι οι μαθητές ανέφεραν μετά από σχετική ερώτηση, ο εμπλουτισμός του συνεργατικού τους κειμένου με φωτογραφίες ή μουσική τους βοήθησε να οπτικοποιήσουν τα συναισθήματα που εκφράζονται στα προς μελέτη ποιήματα, αλλά και να αντιληφθούν καλύτερα το φανταστικό στοιχείο και τον υπερβατικό χαρακτήρα των υπερρεαλιστικών ποιημάτων που ανέγνωσαν.

Από την άλλη, η επιλογή του κατάλληλου οπτικού υλικού που πλαισίωσε την απάντηση των ομάδων συνέβαλε στο να χρησιμοποιήσουν την κριτική τους σκέψη και ικανότητα, προκειμένου να εντοπίσουν εικόνες που να ταιριάζουν στον θεματικό άξονα των ποιημάτων που μελέτησαν. Επιπλέον, η υπερσύνδεση με εικόνες στα κείμενα των μαθητών επέτρεψε τη μετατόπιση από την εργαλειακή χρήση του Η/Υ (λογισμικό δημιουργίας παρουσιάσεων ή Word) στη λειτουργική μάλλον διάσταση, μέσω της κριτικής στάσης απέναντι στις πληροφορίες, τις εικόνες και τη μουσική που αναζήτησαν οι μαθητές στο διαδίκτυο και μέσω της επιλογής των κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων για το περιεχόμενο του κειμένου που δημιούργησαν.

Η διδακτική αυτή ώρα τελείωσε χωρίς να προλάβουν οι ομάδες να αναρτήσουν τις απαντήσεις τους στο ιστολόγιο της τάξης. Κάποιοι πρότειναν να κάνουν την ανάρτηση από τον προσωπικό τους Η/Υ, οι περισσότεροι, όμως, προέβαλαν ως δικαιολογία τον περιορισμένο ελεύθερο χρόνο που έχουν ως Γ' τάξη και διαφώνησαν με την παραπάνω πρόταση. Έτσι, η ανάρτηση των εργασιών των ομάδων στο

⁴ Βλ. ό.π. το omada_d_2_didaktiki_vra.doc.

⁵ Βλ. ό.π. το omada_st_2_didaktiki_vra.doc.

[ιστολόγιο](#) έγινε από την εκπαιδευτικό που εφάρμοσε το σενάριο και οι μαθητές υποσχέθηκαν ότι, όταν έβρισκαν χρόνο, θα μεταίβαιναν στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του ιστολογίου και θα σχολίαζαν τις εργασίες των άλλων ομάδων. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί πως η μοναδική παρέμβαση που έγινε από τη διδάσκουσα στις απαντήσεις των μαθητών κατά τη διαδικασία της ανάρτησης ήταν η αφαίρεση των ονομάτων τους ή η διατήρηση μόνο των αρχικών τους για λόγους προστασίας προσωπικών δεδομένων.

3^η ώρα (σχολική τάξη)

Σύμφωνα με το αρχικό σενάριο, την τρίτη διδακτική ώρα οι ομάδες θα εισέρχονταν στον χώρο του εργαστηρίου πληροφορικής του σχολείου, προκειμένου να ασχοληθούν με την επόμενη δραστηριότητα του φύλλου εργασίας που τους δόθηκε. Ωστόσο, στο εργαστήριο πληροφορικής υπήρχε πρόβλημα με την τροφοδοσία του ρεύματος και, παρά τις προσπάθειες της υπεύθυνης του εργαστηρίου, το πρόβλημα δεν επιλύθηκε. Έτσι, κατά τη διάρκεια αυτής της διδακτικής ώρας, οι μαθητές παρέμειναν στη σχολική τους τάξη και απάντησαν στη δραστηριότητα χειρόγραφα.

Οι μαθητές τοποθετήθηκαν μέσα στον χώρο της τάξης σε ομάδες. Έχοντας ως σημείο αναφοράς τα κείμενα που τους δόθηκαν προς μελέτη, κατά τη διάρκεια της προηγούμενης διδακτικής ώρας, κλήθηκαν να παρατηρήσουν καλύτερα τα σημεία στίξης των εν λόγω ποιημάτων και να σχολιάσουν την ύπαρξη ή την απουσία τους και τον ρόλο που διαδραματίζει η κάθε μία από αυτές. Στόχος ήταν να έρθουν σε επαφή με ένα ακόμη χαρακτηριστικό του υπερρεαλισμού, μορφικό αυτή τη φορά, και να συνειδητοποιήσουν πως η ακατάστατη –θα μπορούσε να ειπωθεί– στίξη συμβάλλει και αυτή στην απόδοση των συναισθημάτων του ποιητή και εξυπηρετεί την επιθυμία του για κατάκτηση της αίσθησης της ελευθερίας ενάντια σε κάθε μορφή σύμβασης. Βέβαια, ήδη από την προηγούμενη διδακτική ώρα, οι μαθητές κλήθηκαν να παρατηρήσουν τα σημεία στίξης των ποιημάτων, όμως με αυτήν τη δραστηριότητα

μπόρεσαν να εμβαθύνουν στις απαντήσεις τους και να σχολιάσουν πιο αναλυτικά τον ρόλο τους και το αισθητικό αποτέλεσμα στο οποίο συντείνουν.

Οι ομάδες εργάστηκαν με προθυμία, αν και εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους που δεν μετέβησαν στο εργαστήριο πληροφορικής. Κατανόησαν, όμως, το πρόβλημα που ανέκυψε και ασχολήθηκαν με τη δραστηριότητα του φύλλου εργασίας.

Στη συνέχεια, αφού τα παιδιά έγραψαν χειρόγραφα το συνεργατικό τους κείμενο, κλήθηκαν να επιλέξουν κάποιο τμήμα των ποιημάτων που μελέτησαν, όποιο εκείνοι επιθυμούσαν, να τοποθετήσουν οι ίδιοι τα σημεία στίξης, να συγκρίνουν την επιλογή του υπερρεαλιστή ποιητή, όσον αφορά στα σημεία στίξης, με τη δική τους εκδοχή και να σχολιάσουν αν αλλάζει το αισθητικό αποτέλεσμα.

Καμία σχεδόν ομάδα δεν είχε πρόβλημα κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας. Ωστόσο, η Δ' ομάδα ζήτησε κάποιες διευκρινίσεις, σχετικά με την τοποθέτηση των σημείων στίξης. Ο λόγος ήταν ότι στο ποίημα που η ομάδα είχε να μελετήσει, συγκεκριμένα στο ποίημα «Η Άνοιξη» του Ε.Χ. Γονατά, υπήρχαν σημεία στίξης. Το συγκεκριμένο ποιητικό κείμενο, βέβαια, επιλέχθηκε εσκεμμένα, προκειμένου να δουν οι μαθητές πως αυτό που καθιστά υπερρεαλιστικό ένα ποίημα δεν είναι μόνο η ύπαρξη ή η απουσία των σημείων στίξης, αλλά κυρίως η αίσθηση της κυριαρχίας του ονείρου και της φαντασίας στις εικόνες και στους εκφραστικούς τρόπους.

Πριν προλάβω να δώσω σχετικές διευκρινίσεις, μία μαθήτρια, μέλος της ομάδας, πρότεινε στην απάντησή τους να οδηγηθούν στην αντίθετη πορεία, δηλαδή να σκεφθούν πώς θα διαμορφωνόταν το αισθητικό αποτέλεσμα, αν από το ποιητικό κείμενο που μελέτησαν απουσίαζαν τα σημεία στίξης. Η ομάδα συμφώνησε να εργαστεί προς αυτήν την κατεύθυνση και κατέγραψε την απάντησή της. Είναι ευνόητο ότι δεν ήταν δυνατό να γίνει η ανάρτηση των απαντήσεων των ομάδων στο ιστολόγιο της τάξης, καθώς αυτές καταγράφηκαν χειρόγραφα.

4^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Μετά την αποκατάσταση του προβλήματος που είχε προκύψει στο εργαστήριο πληροφορικής κατά την 3^η ώρα εφαρμογής του σεναρίου, η επόμενη συνάντηση της τάξης έγινε στην αίθουσα του εργαστηρίου. Αυτή ήταν και η τελευταία ώρα του σεναρίου και, μέσω της δραστηριότητας που τους ανατέθηκε, έγινε κατά κάποιον τρόπο η ανασύνθεση των αποκτηθεισών γνώσεων και δεξιοτήτων.

Οι μαθητές εργάστηκαν ομαδοσυνεργατικά κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας. Κάθε ομάδα χρησιμοποίησε έναν Η/Υ. Οι ομάδες κλήθηκαν να αναζητήσουν [στους Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων](#) της Πύλης για την ελληνική γλώσσα ή στο ψηφιοποιημένο [αρχείο λογοτεχνικών έργων του Πολιτιστικού Θησαυρού της ελληνικής γλώσσας](#) υπερρεαλιστικά ποιητικά κείμενα των ποιητών που μελέτησαν, στο πλαίσιο του παρόντος σεναρίου, ή άλλων ποιητών. Κατόπιν, έπρεπε να επιλέξουν ένα υπερρεαλιστικό ποίημα που τους εκφράζει και στη συνέχεια να δημιουργήσουν με το πρόγραμμα Windows Movie Maker ένα σύντομο βίντεο (διάρκειας 1'-2'), το οποίο θα εμπλούτιζαν με εικόνες, φωτογραφίες, υπερρεαλιστικούς ή μη ζωγραφικούς πίνακες και μουσική επένδυση, που θα έβρισκαν στο διαδίκτυο και τα οποία απέδιδαν, τρόπον τινά, τα συναισθήματα του ποιητή.

Προκειμένου οι ομάδες να ανταποκριθούν στη δραστηριότητα αυτή της διδακτικής ώρας, κατά τη διάρκεια της εβδομάδας που μεσολάβησε ανάμεσα στην 3^η και την 4^η διδακτική ώρα εφαρμογής του σεναρίου, με τη βοήθεια της καθηγήτριας πληροφορικής είχε ήδη εγκατασταθεί στους σταθμούς εργασίας των μαθητών το πρόγραμμα Windows Movie Maker. Μάλιστα, προκειμένου να εξοικειωθούν με τη χρήση και τις δυνατότητες του εν λόγω προγράμματος, έγινε μία σύντομη παρουσίαση του προγράμματος στο μάθημα της πληροφορικής και με τη δική μου παρουσία.

Οι μαθητές, ασκώντας τόσο την κριτική τους σκέψη και ικανότητα όσο και τη δημιουργική τους φαντασία, επέλεξαν από τους προτεινόμενους δικτυακούς τόπους το υπερρεαλιστικό ποίημα που τους εξέφραζε και προσπάθησαν να οπτικοποιήσουν

τις ιδέες και τα συναισθήματα σε αυτό με την επιλογή κατάλληλων εικόνων ή ζωγραφικών πινάκων, υπερρεαλιστικών ή μη. Ταυτόχρονα, είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν μουσική επένδυση για το βίντεο που δημιούργησαν.

Πραγματικά, οι μαθητές έδειξαν ζωηρό ενδιαφέρον αυτήν τη διδακτική ώρα. Κάποιες ομάδες ήταν περισσότερο εξοικειωμένες με το πρόγραμμα και μπόρεσαν να διαχειριστούν έτσι τον χρόνο τους, ώστε με το τέλος της διδακτικής ώρας να ολοκληρώσουν το βίντεο.⁶

Η Α΄ ομάδα δεν είχε μεγάλη εξοικείωση με το πρόγραμμα Windows Movie Maker και έτσι η Β΄ ομάδα προσφέρθηκε να τη βοηθήσει, καθώς βρισκόταν στον διπλανό Η/Υ. Επιπλέον, η Α΄ ομάδα, αν και είχε επιλέξει το ποίημα του Σαχτούρη «Οι Γενναίοι» από το [αρχείο λογοτεχνικών έργων του Πολιτιστικού Θησαυρού της ελληνικής γλώσσας](#), ωστόσο αποφάσισε να δημιουργήσει ένα βίντεο, με τη συνδρομή της Β΄ ομάδας, για το ποίημα «Η Αποκρία» του ίδιου ποιητή. Όπως οι ίδιοι οι μαθητές ανέφεραν, έκαναν αυτήν την επιλογή διότι κατά τη διάρκεια της 2^{ης} ώρας του σεναρίου δεν μπόρεσαν να επεξεργαστούν στον Η/Υ το ποίημα «Οι Γενναίοι» (όπως σημειώθηκε παραπάνω, είχαν αναγκαστεί να παραδώσουν χειρόγραφα την εργασία τους για την «Αποκρία», γιατί στον Η/Υ δεν ήταν εγκατεστημένη η ελληνική γλώσσα).⁷

Η όλη διαδικασία κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας φάνηκε πολύ ενδιαφέρουσα στους μαθητές και ζήτησαν, προς έκπληξή μου, να καθίσουν στο διάλειμμα, καθώς ήδη είχε τελειώσει η ώρα, προκειμένου να δουν και να σχολιάσουν τα βίντεο που δημιούργησαν οι άλλες ομάδες. Οι μαθητές παρακολούθησαν από τους υπολογιστές τα βίντεο, καθώς δεν υπήρχε ο χρόνος για σύνδεση με βιντεοπροβολέα. Ακολούθησαν σύντομα θετικά σχόλια για τη δουλειά όλων των ομάδων, και έτσι

⁶ Βλ. ό.π. τα video_omada_b και video_omada_b.

⁷ Βλ. ό.π. το video_omada_a.

ολοκληρώθηκε η διδακτική ώρα. Τέλος, αποφασίσαμε να μην αναρτηθούν οι απαντήσεις αυτής της δραστηριότητας στο ιστολόγιο της τάξης.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας κοινό για όλες τις ομάδες

1^η διδακτική ώρα

Εργαστήριο πληροφορικής
Προφορικές δραστηριότητες

2^η διδακτική ώρα

Κείμενα ανά ομάδα:

Α΄ ομάδα: Σαχτούρης, Μίλτος, [«Η Αποκριά»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου*, σελ. 22.

Β΄ ομάδα: Σαχτούρης, Μίλτος, [«Ο στρατιώτης ποιητής»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου*, σελ. 23.

Γ΄ ομάδα: Κακναβάτος, Έκτωρ, [«Ωρα δειλινή»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου*, σελ. 26.

Δ΄ ομάδα: Γονατάς, Επαμεινώνδας, [«Η Άνοιξη»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου*, σελ. 42.

Ε΄ ομάδα: Βαλαωρίτης, Νάνος, [«Μικρός θρήνος»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου*, σελ. 30.

ΣΤ΄ ομάδα: Παπαδίτσας, Δ.Π., [«Βλαδίμηρε»](#), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου*, σελ. 47.

Εργαστήριο πληροφορικής. Δραστηριότητα κοινή για όλες τις ομάδες:

1. Παρακολουθήστε και σχολιάστε με συντομία τους εκφραστικούς τρόπους και τις εικόνες του ποιήματος που σας δόθηκε. Υπάρχει προσπάθεια του ποιητή, μέσω των εκφραστικών τρόπων, να προσεγγίσει το όνειρο και να υπερβεί την πραγματικότητα; Τι προσδίδει, κατά τη γνώμη σας, στο ποίημα αυτή η εικονοπλαστική δύναμη; Τα σημεία στίξης αποδίδουν και αυτά την επιθυμία του ποιητή για απελευθέρωση από τη λογική και την πραγματικότητα; Καταγράψτε την απάντησή σας σε ένα αρχείο παρουσίασης.

Στη συνέχεια, αναζητήστε στο διαδίκτυο μουσική, εικόνες, φωτογραφίες που θεωρείτε πως αποτυπώνουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις του ποιητή, τις οποίες θα συνδέσετε με υπερσυνδέσμους στην απάντησή σας. Προβληματιστείτε για την επιλογή των εικόνων ή των φωτογραφιών που κάνατε. Πιστεύετε ότι αυτή η επιλογή σας αναδεικνύει το φανταστικό-υπερβατικό στοιχείο των ποιημάτων; Αναρτήστε την εργασία στο ιστολόγιο της τάξης για να δεχθείτε ανατροφοδότηση από τις άλλες ομάδες.

3^η διδακτική ώρα

Εργαστήριο πληροφορικής: Δραστηριότητα κοινή για όλες τις ομάδες.

1. Μελετήστε προσεκτικά τη στίξη των ποιητικών κειμένων τα οποία σας δόθηκαν. Τι παρατηρείτε; Σχολιάστε, ανάλογα με την ύπαρξη ή την απουσία των σημείων στίξης, ποια συναισθήματα και ποιες σκέψεις, ιδέες, και καταστάσεις επιθυμεί να εκφράσει ο ποιητής. Πιστεύετε πως τα σημεία στίξης συντελούν και αυτά στην απόδοση των συναισθημάτων του ποιήματος; Γράψτε την απάντησή σας σε ένα αρχείο Word και αναρτήστε το στο ιστολόγιο της τάξης για να δεχθείτε ανατροφοδότηση από τις υπόλοιπες ομάδες συμμαθητών σας.

Στη συνέχεια, επιλέξτε όποιο τμήμα του ποιήματος προτιμάτε. Τοποθετήστε μόνοι σας τα σημεία στίξης και συγκρίνετε το αισθητικό αποτέλεσμα που επιτυγχάνεται στο ποίημα ανάμεσα στη δική σας εκδοχή και αυτήν του ποιητή.

4^η ώρα: δραστηριότητες

Εργαστήριο πληροφορικής: Δραστηριότητα κοινή για όλες τις ομάδες.

1. Αναζητήστε [στους Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων](#) για μείζονες ποιητές της ιστοσελίδας της Πύλης για την ελληνική γλώσσα ή στο [αρχείο λογοτεχνικών έργων του Πολιτιστικού Θησαυρού της ελληνικής γλώσσας](#) και άλλα υπερρεαλιστικά ποιήματα των ποιητών που ήδη γνωρίσατε και μελετήσατε, ή και άλλων. Επιλέξτε ένα μόνο ποιητικό κείμενο που σας εκφράζει και συγκεντρώνει γνώρισμα του υπερρεαλισμού, και πλαισιώστε το με μουσική, εικόνες, ζωγραφικούς πίνακες ή φωτογραφίες, τα οποία θα αναζητήσετε στο διαδίκτυο και τα οποία οπτικοποιούν, κατά κάποιον τρόπο, τα συναισθήματα και τις σκέψεις που υπάρχουν στο κείμενο. Ακολουθώντας, χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα Windows Movie Maker, δημιουργήστε ένα βίντεο σύντομης διάρκειας (1 έως 2 λεπτών), στο οποίο θα αποδίδετε όλα τα παραπάνω.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Κατά την τέταρτη διδακτική ώρα θα μπορούσαν οι μαθητές να παραμείνουν στη σχολική τάξη και να ασχοληθούν με μία δραστηριότητα δημιουργικής γραφής, την οποία θα μπορούσαν να εκπονήσουν ατομικά, προκειμένου να αξιολογηθούν. Το αποτέλεσμα της δραστηριότητας θα είναι προϊόν ατομικής προσπάθειας και θα εκφράζει τα δικά τους συναισθήματα και τις δικές τους ιδέες. Συγκεκριμένα, θα μπορούσαν να σκεφθούν τρεις έως πέντε λέξεις και με αυτές ως αφετηρία να συνθέσουν οι ίδιοι σύντομα υπερρεαλιστικά ποιήματα, με βάση τα χαρακτηριστικά εκείνα του υπερρεαλισμού που έχουν ήδη γνωρίσει (όπως η απουσία πολλών σημείων στίξης, η τολμηρή εικονοποιία, η κυριαρχία του ονείρου και η υπέρβαση της πραγματικότητας). Στη συνέχεια, μπορούν να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά του υπερρεαλισμού, έτσι όπως τα γνώρισαν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του σεναρίου.

Αν ο εκπαιδευτικός το επιθυμεί, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ποιητικά κείμενα εκτός του σχολικού εγχειριδίου της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου. Για την αναζήτησή τους μπορεί να αξιοποιήσει [την ιστοσελίδα του Σπουδαστηρίου νέου ελληνισμού](#) ή σχολικά εγχειρίδια άλλων τάξεων.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το παρόν σενάριο εφαρμόστηκε ως εισαγωγικό, προκειμένου οι μαθητές να γνωρίσουν τον υπερρεαλισμό και να μπορούν να προσεγγίζουν υπερρεαλιστικά ποιητικά κείμενα, κάποια από τα οποία ανθολογούνται στο σχολικό εγχειρίδιο. Για τον λόγο αυτό διδάχθηκε στην αρχή του σχολικού έτους 2013-14.

Ως εικονικός χώρος συνεργασίας των μαθητών χρησιμοποιήθηκε το ηλεκτρονικό περιβάλλον του ιστολογίου. Προκειμένου οι μαθητές να εξοικειωθούν με αυτό, προηγήθηκε η παρουσίαση του περιβάλλοντος· ωστόσο, οι μαθητές επέδειξαν αδιαφορία ως προς την ανατροφοδότηση των άλλων ομάδων μέσω αυτού.

Αυτό οφείλεται μάλλον στο γεγονός ότι, όταν δεν επαρκούσε ο χρόνος για να γίνει η ανάρτηση και η ανατροφοδότηση μέσα στη διδακτική ώρα στον χώρο του σχολείου, οι μαθητές συνήθως αμελούσαν να προβούν σε σχολιασμό των προσπαθειών των συμμαθητών τους από τον προσωπικό τους Η/Υ, παρά τις προτροπές της διδάσκουσας.

Επιπλέον, εξοικείωση απαιτεί και ο χειρισμός του προγράμματος Windows Movie Maker, το οποίο επίσης παρουσιάστηκε στους μαθητές και έτσι οι περισσότεροι δεν είχαν πρόβλημα στη χρήση του. Μόνο οι μαθητές μιας ομάδας αντιμετώπισαν δυσκολίες, οι οποίες εξομαλύνθηκαν με τη συνδρομή των συμμαθητών τους. Δεν παρατηρήθηκαν άλλα προβλήματα σχετικά με το πρόγραμμα δημιουργίας βίντεο, καθώς είχε ήδη υπάρξει μέριμνα για την προεγκατάστασή του στους σταθμούς εργασίας των μαθητών.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γενικού Λυκείου, Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Νεοελληνική Λογοτεχνία» θεωρητικής κατεύθυνσης Γ΄ Λυκείου, 2004 (ΦΕΚ 1064/2004-Αριθμ. 63803/Γ2).

<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGL-C132/document/4e5c93237eke/4e5d5cdedvkd/4e7a0742s5g8.pdf>